

ירושלים בתורה

בחמישה חומשי תורה ירושלים בכלל לא מופיע. רק מופיעים רמזים למקום. מסופר בספר בראשית כי אחרי שאברהם לוחם נגד המלכים בא מלך של "עיר שלם" וכיבד את אברהם על ניצחונו. יש אלו שזה הוא ירושלים. גם מסיפורי אברהם, ה' ציוה אותו להקריב את בנו, יצחק, על הר המוריה. אמנם לא מופיע השם ירושלים אבל המפרשים מסכימים שמדובר בהר הבית אשר בירושלים. בספר דברים לא מופיע שמו של ירושלים אבל יש המון דיבורים סביב "המקום אשר יבחר ה'". במקום הזה נקריב קורבנות, נתפלל אל ה', ונתאחד כעם.

ירושלים בימי המלכים ונביאים

בנביאים עד דוד המלך ירושלים הייתה עיר יבוסית (אחת מהעמים המקומיים). אחד מהדברים הראשונים שדוד עושה כמלך הוא לכבוש את העיר ולשים אותו כבירת האומה המאוחדת. שלמה בנו ממשיך את המגמה הזו ומשלים את רצון אביו ובונה שם את המקדש לה' (בערך בשנת 1000 לפני הספירה). המקדש היה אמור להיות הדגל שסביבו כל העם יתלכד. העם אבל התפלג שוב וירושלים נהייתה בירה רק לשבטי יהודה ובנימין. בין מלכי יהודה היו אלו (לדוגמא חזקיהו) ששמרו על קדושת המקדש והעיר כמרכז דתי של האומה, והיו אחרים (לדוגמא מנשה) שלכלכו את העיר בעבודה זרה. ירושלים נכבשה סופית ומקדש הראשון נהרסה בידי הבבליים ובידי נבוכדנאצר בשנת 586 לפני הספירה.

ירושלים בבית המקדש השני

אחרי החורבן של המקדש הראשון ואחרי של בערך 70 שנה התחילו היהודים לחזור לירושלים תחת מנהיגם של עזרא ונחמיה. היהודים הראשונים שחזרו לירושלים בנו מקדש צנוע ומצומצם. כך חיו למאות שנים. בבואם היוונים-הסורים עם התרבות היוונית התחילו היהודים לפקפק במשירת הדת והכניסו דברים זרים מהיוונים. אחרי סדרת גזירות נגד העם היהודי, היהודים התחילו למרוד בעם ששלט בהם. המרד הסתיים בגירוש היוונים וטיהור המקדש מהשפעות זרות, וכמובן חג החנוכה. אחר כך הייתה תקופה של עצמאות יהודית עד ימי הרומאים. אחד ממלכי יהודה, הורדוס, בנה המון בארץ ובין השאר טיפח ובנה מקדש לתפארת שעליו אמרו החכמים: "מי שלא ראה את המקדש של הורדוס לא ראה בנים יפה מימיו!" סביב המקדש היו עוד מנהיגי הדת - החכמים שישבו בסנהדרין. המקדש השני נחרב בידי הרומאים אחרי מצור ארוכה וקשה בשנת 70 לספירה.

ירושלים אחרי החורבן המקדש השני

אחרי חורבן המקדש הרומאים הפכו את העיר לעיר רומאית לכל דבר. אחרי המרד של בר כוכבא שבה היהודים חזרו וניסו לבנות מקדש שלישי, הרומאים גזרו שאף יהודי לא ייכנס לירושלים! הם בנו גם מקדש לאלים שלהם על הר הבית. הם גם קראו לירושלים בשם אחר: "איילה קפיטולינא". הם שמו בעיר שני כבישים ראשיים (כך רואים בתמונה למעלה). החלוקה היום של 4 חלקי העיר מבוססת על אותה עיר רומאית וחלוקה בין שני כבישים ראשיים. ללא רשות היהודים לא חיו שמע בכלל ורק התיירו להם להגיע להר הבית בט' באב כדי להתאבל על בית המקדש הנחרב.

ירושלים במילניום הראשון לספירה

בערך באמצע העשור הראשון למילניום הראשון לספירה העיר הועברה לידי המוסלמים. דווקא תחתם היהודים התחילו לחזור לעיר. הקהילה היהודית בה לא הייתה גדולה בכלל אבל היא הייתה מרכז התקוות של העם. חכמי היהודים בארץ ישראל ראו את ירושלים כמרכז העם והחזירו לה את הישיבה הגדולה שהייתה בטבריה מאז שהיהודים לא הורשו להיכנס לירושלים. העיר הייתה מוקד חדש ליהודי הארץ סביב חגים שבהם עלו להר הזיתים והתפללו וצפו משם על הר הבית. היא גם הייתה חשובה כמרכז בפולמוס (מחלוקת) נגד הקראים (קבוצת יהודים שהתנגדו לזרם המרכזי הרבני והתחילו מנהגים שונים משלהם). העיר עצמה הייתה עיר יחסית קטנה. בסוף המילניום הראשון (בסוף שנת 1100-1000) הגיעו לעיר הצלבנים - הנוצרים מאירופה שרצו לגרש את המוסלמים מהארץ. הם עשו טבח בעיר והרגו לא רק את המוסלמים אלא גם הרבה מיהודי העיר.

ירושלים מ-1100 - 1700 לספירה

ירושלים בשנים האלו הייתה עיר יחסית קטנה. לא היו בה הרבה אנשים גם לא יהודים וגם לא לא-יהודיים. היהודים שחיו שמה היו עניים וחיו מעבודות פשוטות ומצדקית שהגיעו עליהם מרחבי העולם. יהודי העולם המשיכו לראות את ירושלים כמרכז העולם היהודי ויש עדויות לכך בתפילות היומיומיות שבהם מתפללים על חזרה לירושלים. באמצע מאה ה-16 קם מלך מוסלמי - סולימאן והוא בנה את חומות העיר שאנו מכירים אותן היום. גם בתקופה הזאת התחילה התעוררות של קהילת היהודית בעיר. התחילו להגיע לירושלים מספר רבנים גדולים (רבי עובדיה מברטנורא ואחרים) והקימו בעיר ישיבות חשובות. רבני ירושלים היו מבין החשובים בעולם במאות ה-16-17. בתמונה הזאת אנו רואים תפיסת העולם שהאמינו בה במ יهودים וגם נוצרים - ירושלים היא מרכזה של העולם!

ירושלים מ-1700 - 1870

לאט, לאט ירושלים כבירת העם היהודי התחילה להתעורר נשיה עמוקה של יותר מאלף שנה. רבנים חשובים הגיעו לירושלים והעיר התחילה לפעול עם כלכלה יותר מבוססת. נבנו כמה בתי כנסת בתקופה הזאת שעמדו עד שהירדנים תפסו את העיר בשנת 1948. גם כעיר בינלאומי התחילה ירושלים

להיות חשובה בעיני מנהיגי העולם. עמים שונים התחילו לשלוח לכאן נציגים. כך נוצר לדוגמא, המבנים הרוסיים מחוץ לשער יפו. במפה הזאת של שנת 1883 אנו עדיין רואים שירושלים היא כולה רק העיר העתיקה עם שכונות בודדות ממש מחוץ לעיר העתיקה. בשנות 1860 בא לעיר משה מנטיפיורי והתחיל להזרים להעיר כספים, ובנה את השכונה הראשונה מחוץ לחומות העיר העתיקה - משכנות שאננים. שם הוא בנה את התחנה הרוח בתקווה להביא עבודה ליהודים עניי העיר, אבל ללא הצלחה ניכרת.

ירושלים 1880 - 1948

בסוף מאה ה-19 ותחילת מאה ה-20 בנו היהודים את השכונות הראשונות מחוץ לחומות ירושלים - "בית ישראל", "מאה שערים", "נחלת שבעה", "בית דוד" ועוד. כאן בתמונה רואים את הבית הראשון שנבנה בשכונת רחביה!! לאט לאט ירושלים התאכלסה בידי היהודים והיא חזרה להיות מרכז עולם היהודי. עם שיבת העם לארצו בירת המדינה הועברה לירושלים כבר מתחילת המדינה. אחרי קרוב ל-2000 שנים של ריבונות זרה ירושלים (לפחות מחוץ לחומות) הייתה בידי שלטון יהודי.

ירושלים 1948 - 1967

בשנים האלו ישבה ירושלים מצד אחד תוססת וחיה בעיר החדשה אבל מצד שני ללא תושב יהודי ללא פוקד המקומות הקדושים מתחת לשלטון הירדנים. ירושלים גדלה וגלדה כבירת ישראל אבל חיכתה לגאולה וחזרה למקומות הקדושים שלה.

ירושלים 1967 - היום

במלחמת ששת הימים ירושלים העתיקה נכבשה בידי מדינת ישראל והעם היהודי חוזר למקומותיו הקדושים - הר הבית וכותל המערבי. מאז עד היום ירושלים היא מרכז העולם היהודי. מיליונים מגיעים כל השנה לבקר בה ולטייל בה. עיני עולם היהודי נשואות לירושלים כמרכז הדתי, והפוליטי של עם ישראל. תהליך שהתחיל בו דוד כלפני 3000 שנה חזרנו למסלולה היום.

דף עבודה לסיור ב"ירושלים לאורך הדורות"

בתורה

- 1) באיזה שם אולי מופיע ירושלים בבראשית? _____
- 2) איך קוראים להר שבו עקד אברהם את יצחק? _____
- 3) בתמונה של העקידה מה אפשר לראות מאחורה אוכל בשיח? _____

במלכים ונביאים

- 1) בערך באיזה שנה נבנה בית המקדש? _____
- 2) (לא מופיע בדף) למה אסור לדוד עצמו לבנות את המקדש? _____
- 3) אחרי הפילוג בעם איזה שני שבטים נשארו נאמנים למקדש בירושלים? _____
- 4) הביאו לפחות שמות של 2 מלכים מבית דוד (חוץ מדוד ושלמה). _____
- 5) (בנוס) איזה טעות סביב המזבח יש בתמונה הזאת? _____

בבית המקדש השני

- 1) מי הנהיג את העם בתחילת מקדש השני? _____
- 2) איזה חג יש זכר למלחמה שהייתה בתקופת מקדש השני? _____
- 3) איך קרה לאדם שהרחיב וייפה את המקדש? _____ מה אמרו החכמים על בניינו? _____
- 4) באיזה שנה החרב מקדש השני? _____

אחרי החורבן השני

- 1) מתי ניסינו לבנות מקדש שלישי? _____
- 2) איך הגיבו לכך הרומאים? _____
- 3) איך קראו הרומאים לירושלים? _____
- 4) מה נשאר עד היום מתקופת הרומאים? _____

במילניום הראשון לספירה

- 1) תחת שלטונם של מי חזרו היהודים לירושלים? _____
- 2) את מה החזירו החכמים לירושלים? _____ איפה היא הייתה קודם? _____
- 3) מי הביא הרס לירושלים בסוף המילניום? _____

1100-1700

- 1) מתי נבנו חומות ירושלים של היום? _____ בידי מי? _____
- 2) איך חיו יהודי ירושלים בתקופה הזאת? _____
- 3) איזה יבשות יושבות מסביב לירושלים בתמונה? _____
- 4) האם אפשר להגיד שהרעיון שהוצג בתמונה היא נכונה באופן פיזי בעולם? הסבר! _____
- 5) אם לא, איזה מין רעיון בן הוצג כאן? _____

1870 - 1700

- 1) מי בנה את השכונה היהודית הראשונה מחוץ לחומות העיר? _____
- 2) איך קראו לאותה שכונה? _____
- 3) מה הייתה התקווה של אותו אדם, והם הוא הצליח? _____

1948 - 1880

1) הביא שמות של שתי שכונות מבין הראשונות מחוץ לחומות העיר העתיקה.

- 2) מה הייתה הבירה הראשונה של מדינת ישראל של ימינו? _____
- 3) איזה שכונה המומת אדם ומשגשגת רואים בתמונה? _____
- 4) למטה רואים את סמל ירושלים - אריה עם חומה. מה כל אחד מאלו מסמל?
אריה: _____
חומה: _____

1967 - 1948

- 1) מי שלט בתקופה הזאת בעיר העתיקה? _____
- 2) איפה היה נמצאת ירושלים היהודית בתקופה הזאת? _____
- 3) איזה שיר מבטאת הרעיון שירושלים חצויה על ידי החומות? באיזה מלים? _____

1967 - היום

- 1) האם ידוע לכם איזה חטיבת צה"ל כבשה את ירושלים? _____
- 2) ירושלים היא מרכז העם באיזה אופנים? _____
- 3) כמה שנים עברו מימי דוד עד השלטון של ימינו? _____